

Антимонополно регулиране във времена на конфликти и кризи

Antitrust Regulation in Times of Conflict and Crises

Стоян ШАЛАМАНОВ, Веселина ШАЛАМАНОВА
Stoyan SHALAMANOV, Vesselina SHALAMANOVA

DOI: 10.61836/AFTN9765

Received: 03.08.2025
Available online: 21.11.2025

Abstract: *The article examines the historical development of antitrust regulation and legislation in Bulgaria in the context of internal and external crises of various kinds. The analysis covers key periods from World War I, the times of the planned economy in Bulgaria before 1989, and the years of transition to a market economy, leading up to the contemporary challenges facing the regulation of monopolies in the country. It focuses on the institutional development of antitrust mechanisms and the evolution of the legal system. The study is of a legal-assessment nature, achieved through comparative analysis and an economic-historical approach. The authors conclude that different types of economic shocks lead to changes in the political approach to monopoly regulation. They also conclude that in such periods, the state administration tends to compromise economic principles of economy and efficiency with regard to the admission of monopolization.*

Keywords: *Antitrust regulation, Market competition, History of monopolization, Conflicts, Crises*

JEL: *K21, N4, L4*

Въведение

Конкуренцията е една от най-големите ценности на пазарната икономика. Тя осигурява част от стимулите, които гарантират на пазарната икономика по-високи темпове на икономически растеж в сравнение, например с плановата икономика. Плановата (наричана още командна или държавно-централизирана) икономика разчита основно на растеж, който е основан на екстензивни фактори – влагането на все повече ресурси в производството. В този тип икономика, поради държавния монопол върху повечето или всички сектори, липсват стимули за интензификация на икономическия растеж. С други думи липсват стимули за подобряване на производствените методи – производителността, технологията, логистиката. Когато има конкуренция в един сектор или

в икономиката като цяло, нещата стоят по различен начин – производителите, преследвайки максимизация на печалбите си, се стремят да произвеждат с по-малко разходи, което от своя страна ги стимулира да търсят всякакви подходи за подобряване на производителността. Тези стимули водят до интензивен икономически растеж, основаващ се на подобряването на технологиите. Всичко това доказва нуждата конкуренцията във всяка пазарна икономика да се защитава от държавата с всички възможни институционални механизми. Историята обаче дава много примери, в които в резултат на различни кризи, монополизацията в икономиката се засилва, а държавата не се противопоставя на тези процеси. Тази статия се насочва именно към изследване на тези периоди в българската история от Първата световна война до кризата, предизвикана от пандемията от Covid – 19.

Отраслова концентрация и първо антитръстово законодателство в България между Първата световна война и Втората световна война

Първите монополистични образувания в България се появяват малко преди Балканската война, започнала на 26 септември 1912 г. (Nathan, Berov, 1958; Todorov, 1981). Тогава се появяват за първи път по-значителни картели в промишлеността. Предпоставки за това са процесът на концентрация на капитала, естественият стремеж сред едрите предприемачи да търсят монополна печалба и навлизането на чужди инвеститори, натрупали опит по отношение на антиконкурентните практики в развитите пазарни икономики. Според някои изследвания в основата на монополизацията през периода стои политиката на протекционизъм на вътрешния пазар, която понякога се провежда само спрямо част или дори спрямо само едно от предприятията в един отрасъл (Paev, 2024). Изначално промените в Закона за насърчаване на местната индустрия от 1905 г. и от 1909 г. способстват за монополизирането на пазара поради въвеждането на специални облаги само за ограничен кръг предприятия, с което нарушават принципа за равнопоставена конкуренция между предприятията на пазара. Според други изследвания индустриалните концесии, въведени през 1909 г. със Закона за насърчаване на местната индустрия имат също монополизиращ ефект, защото осигуряват изключителни права в даден район на страната да произвежда само едно предприятие (Dimitrov, 2014).

От началото на двадесетте години на XX век монополизацията значително се задълбочава, а тласък в тази посока дават разпространението на спекулата по време на Първата световна война, особено в нейния край (1917–1918) и високата инфлация, стимулираща инвестициите в следвоенните години (Todorov, 1981). Влияние оказва и шокът от Голямата депресия (1929–1939) (Daskalov, 2005, pp. 329–331). Първа и като най-голяма се оформя групата около Балканската банка

(Todorov, 1981). Тя включва други свързани финансови дружества, търговски и индустриални предприятия, общо 27 отделни фирми. Другите такива обединения наброяват общо около десет и се образуват около Франко-белгийската банка, Англо-пражката банка, Генералната и други банки. В някои случаи отделните групи си сътрудничат в дейността си, а в други се конкурират помежду си. Организационно отделните членове на групи се обвързват помежду си по линия на акционерната собственост или по линия на управителните органи. Все още не са усвоени по-сложни форми като холдинга или тръста.

През същия исторически период започват да се образуват и първите картели в българската икономика (Todorov, 1981). Най-големият от тях е Сдружението на експортърите и фабрикантите на тютюн в България. Работниците на компаниите в групата, която в един момент обхваща почти всички търговци на суров тютюн в България, наброяват 19 000 души. Сдружението провежда съгласувана политика за налагане на ниски изкупни цени на суровия тютюн. Създава се също и картел на петте захарни фабрики с чужд капитал в България. Картелът налага ниски изкупни цени на захарното цвекло и съответно високи цени на продаваната захар. В Сливен се учредява Синдиката на съединените текстилни фабрики, налагал ниски надници на текстилните работници, в Пловдив се създава Дружество на оризарите и др.

През голяма част от периода обстановката в държавата е критична. Стопанството на страната е влошено поради откъсването на територии след загубата в Първата световна война и подписването на Ньойския мирен договор, който поставя България в неблагоприятно положение. Репарациите, съгласно договора, които България е принудена да плаща, са на стойност 2 250 000 000 златни франка с годишна лихва 5% (Penchev, 2024, p. 98). Специалисти изчисляват, че сумата, която е нужно страната на заплаща в продължение на 37 години, считано от началото на 1921 г. възлиза на около 3,6 млрд. лв. Последниците от военния период водят до затруднения в препитанието на населението поради откъснати територии, респ. земи и имоти, част от стопанствата на българите и множество бежанци, изселени от родните им домове. В този следвоенен период се създава, с временен характер, т. нар. Консорциум, чрез който държавата монополизира износа на зърнени храни. Съществуването му продължава до 1921 г. Последниците от Голямата депресия в България налагат засилване ролята на държавата. През декември 1930 г. с цел овладяване негативните влияния за селското стопанство в България от Голямата депресия се създава дирекция „Храноизнос“. Механизмът, по който работи дирекцията, е закупуване на високи цени на зърнените храни от дребните производители и изнасянето им на международните пазари на установената ниска продажна цена. Загубите от разликата в цените бързо се натрупват, което се компенсира от налагането на регионален монопол върху продажбите на хляб на вътрешния пазар. Така част от тежестта на

държавните разходи се поема от потребителите. Дирекцията, първоначално с временен характер, продължава работа и след края на Голямата депресия чак до 1948 г. (Penchev, 2024, p. 98).

В резултат на обществения натиск в края на 1931 г. XXIII Обикновено народно събрание приема след оживено обсъждане Закона за контрол върху картелите и монополните цени (Раев, 2024). Законът изисква вписване на картелите и монополите в специален регистър към Министерството на търговията. Вписванията не са публични, справки се дават само на съдебните органи. Законът забранява и обявява за нищожни всички договори, които съгласуват поддържането на високи цени на продукцията, ниски възнаграждения на работниците, ограничаване на предлагането и други нарушаващи конкуренцията практики. Комисия по картелите осъществява контрола по спазване на закона. Регистрираните дружества ежемесечно подават отчети за цените си, Комисията следи документацията на дружествата и качеството на продукцията, може да предприема и различни санкционни мерки. Решенията на Комисията се обжалват пред специално създаден Картелен съд. Последният е в състав от по един представител на Върховния административен съд, Търговското министерство и Софийската търговско-индустриална камара. Неговите решения се обжалват пред Върховния административен съд. Приемането на Закона за контрол върху картелите и монополните цени от 1931 година, предвидените регулаторни мерки в него и създадените структури показват силен стремеж на законодателния орган да се справи с този пазарен дефект. Резултатите от закона започват да се наблюдават предварително – част от картелите се разформироваха още преди влизането му в сила (Раев, 2024). След приемането му обаче, бизнеса явно започва да се адаптира и възникват нови картели.

През периода конюнктурата в страната и в политически план е тежка за овладяване. Правителството начело с Кимон Георгиев разпуска Народното събрание и забранява партиите през 1934 г. Стига се до период /1934-1938 г./, в който няма парламент и управлението на държавата се осъществява чрез наредби-закони на Министерски съвет (Penchev, 2024, p. 98). През 1936 г. с приетата Наредба-закон за индустрията се отменя Законът за контрол върху картелите и монополните цени. Новата наредба-закон запазва повечето разпоредби от отменения закон. Основните промени са свързани с това, че вписванията в картелния регистър стават публични, а институцията на Картелния съд се закрива (Раев, 2024).

Военен и следвоенен период на държавен монопол в условията на централно-планова икономика

След Втората световна война в България се променя и политическата система на управление, установява се централно-планова икономика, в която

по-голямата част от икономическите дейности са поставени под държавен монопол. Защитата на конкуренцията във всичките ѝ форми е отменена. Могат да се дадат за пример следните нормативни промени:

- През 1946 г., чрез ДВ, бр. 143 от 27. юни 1946 г. се централизира и одържавява застрахователната дейност в България, като държавата установява монопол върху финансово-застрахователния сектор.

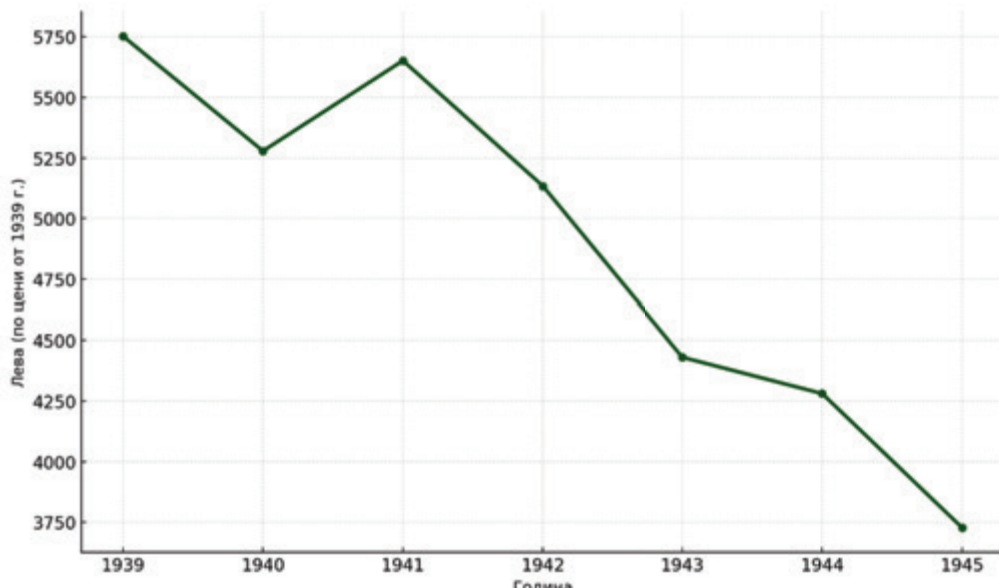
- През 1947 г. се приема Закон за държавния монопол на тютюна – водещо перо в аграрния сектор през предходните години. /ДВ, бр. 96 от 28. Април 1947 г./ С този закон се въвежда държавен монопол върху производството, изкупуването и търговията с тютюн.

- Закона за национализация на частни индустриални и минни предприятия е приет и обнародван в ДВ, бр. 302 на 27. Декември 1947 г. С него се прилага общонародно одържавяване на промишлеността, мините и множество предприятия.

- Държавен монопол върху банковия сектор се осъществява по същото време, /ДВ, бр. 302 от 27. Декември 1947 г./

- Национализация на транспортния сектор се прави през 1948 г., /ДВ, бр. 265 от 11. Ноември 1948 г./. Със Закона за национализиране на товарни плавателни съдове се осъществява монопол върху транспорта и външната търговия като се одържавяват търговския и товарния флот.

През 1941 г. в България оперират 3872 предприятия, 3467 от тях са частни, 130 са държавните, а 275 са кооперативни. (Rangelova, 2022). Респективно, можем да заключим, че до Втората световна война в страната са създадени условия, подпомагащи увеличаването броя на предприятията. Несъмнено главна роля в това увеличение имат измененията в законодателството, свързано с пресичане на картелните споразумения и образуването на монополи. За да се премине към повратната точка за национализиране и изцяло премахване на частната собственост на предприятията в страната влияние оказва Втората световна война. Подобно на периода след приключване на военните действия през 20-те години, икономиката на страната отново изпада в криза. Реалният национален доход е спаднал (**Фиг. 1.**), а националната валута се обезценява. Това е период на несигурност и въведено постоянно военно положение в страната. На български територии са разположени германски войски, а България участва и в окупацията на гръцки и югославски територии. Всичко изброено води до сериозно увеличение на държавните разходи, вкл. и изваждане на част от населението от икономическата активност поради участието му във военни дейности. Увеличава се финансовата тежест върху населението, производството намалява, което води до дефицити на стоки, респ. инфлацията се повишава (Rangelova, 2022).



Фигура 1. Промяна на реален национален доход на глава от населението в лева 1939-1945 г.

Източник: Кемилев, 1947 в Рангелова, 2000

Възстановяване на пазарната икономика и антитръстовото законодателство в България през времена на екзогенни шокове

След 10 ноември 1989 г. пазарната икономика в България започва да се възстановява. Във връзка с тези промени в Държавен вестник бр. 39 от 17.05.1991 г. е обнародван Закона за защита на конкуренцията. С този кратък закон, състоящ се от 25 члена, се създава и регламентира в общи рамки дейността на Комисията за защита на конкуренцията (КЗК). След хиперинфлацията и деноминацията на българския лев през 1998 година с Държавен вестник, брой 52 от 08.05. се приема изцяло нов Закон за защита на конкуренцията. Той е малко по-подробен (60 члена), но също не просъществува дълго. Във връзка с приемането на Република България в Европейския съюз и необходимостта българското законодателство да се приспособи към новите условия в областта на конкуренцията на единния пазар, отново се приема изцяло нов Закон за защита на конкуренцията (Обн. ДВ. бр.102 от 28 Ноември 2008 г.).

Изменението от 1998 г. служи за стъпка в посока „сближаване с европейското законодателство и повишаване ефективността на надзора в условията на пазарна трансформация“, посочени в годишния доклад на КЗК през 1998 г. Това изменение не е просто юридическа реформа, то приема своята форма като ре-

акция на кризата от 1996-1997 г. и служи за укрепване на институционализма в България. Чрез него законодателят прави опит да предотврати нови монополни изкривявания. В доклада на Европейската комисия от 1998 г. се обобщава, че измененията от 1998 г. привеждат законодателството на България по-близо до достиженията на правото на ЕС (Европейския съюз) в областта на конкуренцията. Комисията подчертава, че новият закон съдържа основните концепции на антиръстовите правила на Европейската Общност. Засилени са правомощията на КЗК, като структурата е изготвила методология за прилагане, съобразно тази на ЕС (European Commission, Regular report, 1998, p. 23).

Следващата основополагаща реформа по антимонополното законодателство датира от 2008 г. със Закона за защита на конкуренцията (обн. ДВ бр. 102/28.11.2008 г.). Неговата основна цел е да хармонизира българското право с европейското конкурентно право. Въвеждат се правила срещу злоупотреба с господстващо положение, нов режим за сливания, значително увеличени санкции. Тези промени са продиктувани от влизането на България в ЕС и изискванията за унифицирането на правоприлагането в България с европейското. Наред с положителните оценки за постигнатото се дискутира и необходимостта от продължаване усилията на държавата за засилване правомощията на Комисията за защита на потребителите и отдела за държавни помощи към Министерство на финансите, чрез насърчаване административното сътрудничество (European Court of Auditors, Special report 24/2020).

Непосредствено след направените промени в законодателството, финансовата криза от 2008 г. настъпва в България, а заедно с нея се въвеждат временни кризисни мерки на европейско ниво с цел минимизиране рисковете от банкови фалити в ЕС. В отговор на кризата, ЕС приема серия от актове в периода октомври-декември 2008 г., с които се позволява на държавите членки да подкрепят банковия сектор под контрола на Европейската комисия (Official Journal of the European Union, C 270/8, 2008). Предвид повишеното използване на държавна помощ в условията на криза, стандартите за недопускане на конкурентни изкривявания биват отслабени. Влиянието се изразява главно в това, че големите компании получават относително предимство получено от държавата чрез прилагането на спешните мерки, които целят стабилизиране на икономиката. Държавната Комисия за защита на конкуренцията продължава своята работа като се концентрира върху наблюдение за наличие на картелни практики и ценови злоупотреби, слеене за спазване принципите за прозрачност при държавните помощи и адаптиране към увеличените правомощия на ЕК върху работата му (Official Journal of the European Union, C 270/8, 2008). Показателен пример от този период, който не се отличава с особена прозрачност, е случаят с Първа инвестиционна банка (ПИБ) от 2014 г. Тогава държавата предоставя ликвидна помощ чрез държавен депозит от 1,2 млрд. лева с цел стабилизиране на банката и предотвратяване на систе-

мен риск след фалита на Корпоративна търговска банка. Европейската комисия одобрява мярката като допустима държавна помощ. Тази подкрепа спомага за възстановяване на ликвидността и доверието в ПИБ в условията на криза в банковия сектор. Подкрепата създава потенциално неравнопоставена позиция, тъй като ПИБ получава значителен финансов ресурс и гаранции, които други търговски банки, като Корпоративна търговска банка, опериращи на българския пазар, не получават. Това действие на държавата създава потенциални изкривявания на пазара и повлиява върху равнопоставеността в банковия сектор.

След 2008 г. националното законодателство се развива в посока продължаваща адаптация на Закона за защита на конкуренцията (ЗЗК) и прилагане европейските директиви. Директива (ЕУ) 2019/1 на Европейския парламент (ЕП) и на Съвета от 11. декември 2018 г. за овластяване на органите за защита на конкуренцията на държавите членки, за по-висока ефективност в прилагането и осигуряване правилното функциониране на вътрешния пазар е транспонирана в българското законодателство.

През 2020 г. шокът, свързан с разрастването на световната пандемия от вируса „Covid-19“ води до значителни икономически и социални промени, които оказват влияние върху конкурентната среда в България и по света. Според годишния доклад на Министерство на финансите (МФ) за 2020 г., наложените ограничения следствие на пандемията, са довели до нарушаване на нормалното функциониране на веригите за доставка на суровини, което създава смущения в производствата.

На ниво ЕС мерките за справяне с пандемията са различни, Общността не прилага единна политика, поради което резултатите по страни се различават. По отношение на контрола върху функционирането на пазара по време на пандемията от „Covid-19“, Сметната палата на ЕС издава специален доклад – „Контрол върху концентрациите в ЕС и антитръстови производства на Комисията – надзорът върху пазара трябва да се засили“, в който в рамките на 60 страници обсъжда подробно работата по същество на Комисията в конкретната област за запазване строгия контрол и засилване правомощията на органите по конкуренция на държавите членки. ЕС мобилизира значителни ресурси за подкрепа на икономиките на държавите членки, част от тях са „Временна рамка за държавна помощ“, предоставяща директни субсидии, заеми и субсидирани лихви, инструментът „SURE“ за запазване на работни места, помощи за силно засегнати сектори като туризма и други. Въпреки множеството възможности, държавните грантове, преразпределени от ЕС не достигат до всички засегнати бизнеси и условията за равнопоставеност биват нарушени на държавно и европейско ниво. От друга страна се допускат монополни практики и ценови манипулации от фармацевтичните гиганти, произвеждащи ваксини срещу вируса. Въпреки че ваксините на Pfizer/BioNTech и Moderna биват разработени със значителни публични инвестиции, възлизащи на около 8.3 млрд. долара, компаниите продават ваксините на

правителства и международни организации на цени, многократно надвишаващи производствените разходи. Според специален доклад на Европейската сметна палата, делът на договорените дози ваксини до края на 2021 г. от Pfizer/BioNTech е близо 52% от общия дял договорени ваксини, въз основа на подписаните договори (European Court of Auditors, 2022).

Липса на координация и спекулации се наблюдават и при личните предпазни средства. За кратко време тези стоки стават дефицитни и цените им покачват в пъти. В отговор на това, ЕК въвежда изискване за получаване на разрешение за износ на лични предпазни средства извън ЕС, за да се осигури наличността им на вътрешния европейски пазар (Commission Implementing Regulation (EU) 2020/568).

Заклучение

Развитието на антимонополното законодателство в България отразява историческите и икономическите трансформации в страната, преминавайки от ограничени регулации и социалистически монопол към съвременна правна рамка, съобразена с изискванията на ЕС. В периода 1944–1989 г. практически се заличава антимонополното законодателство и опита, натрупан в регулирането на картелите и монополите в България през изминалите кризи. Това налага българската правна традиция в областта на антитръстовото законодателство да започне да се изгражда след 1989 г. отначало в съвременни условия. В сравнително кратък период от около 17 години, преминавайки през три различни закона и стъпвайки на чуждия опит, съвременната антикартелна система в България демонстрира баланс между защита на конкуренцията и адаптация към икономически кризи, като се стреми да поддържа прозрачност и ефективност на пазара. Голямата рецесия, започнала 2008–2009 година и пандемията от COVID-19 показват някои слабости на системата като избирателен протекционизъм и затруднения в контрола на глобалните и национални монополи, особено в сектора на ваксините и личните предпазни средства.

Авторите достигат до изводите, че различните видове шокове (военни конфликти и други вътрешни и външни кризи) в българската икономика водят до промяна в политическия подход към регулирането на монополите. В такива периоди държавната администрация е склонна да прави компромиси с икономическите принципи по отношение на конкуренцията, икономичността и ефективността и допуска развитието на монополизация в някои отрасли. Производителите са склонни да се възползват и да засилят концентрацията на пазара при всяка слабост на държавата във вътрешно или външно-политически план. Чак след проявата на негативните последици от пазарната концентрация и под натиска на обществото, правителствата действат реактивно и засилват регулациите чрез промяна на нормативната база.

REFERENCES:

- Balyozov, Z., 1999. *The Bulgarian Financial Crisis of 1996–1997*. viewed 1 October 2025.
https://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/discussion_199907_en.pdf
- Daskalov, R., 2005. *Bulgarian Society 1878–1939. Vol. 1: State, Politics, Economy*. Sofia: Gutenberg. [Даскалов, Р., 2005. *Българското общество 1878–1939. Т. 1. Държава, политика, икономика*. София: Гутенберг].
- Deneva, A., 2013. *Asymmetries in the Bulgarian Industry*. Svishtov: Tsenov. [Денева, А., 2013. *Асиметрии в българската индустрия*. Свищов: Ценов].
- Dimitrov, M., 2014. *The State and Economy in Bulgaria between the Two World Wars 1919–1939 – Facts, Analyses and Assessments of Economic Policy*, Sofia: Publishing complex – UNWE. [Димитров, М., 2014. *Държавата и икономиката в България между двете световни войни 1919–1939 – Факти, анализи и оценки за икономическата политика*, София: Издателски комплекс – УНСС].
- European Commission, 2008. *Communication from the Commission — The application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis (2008/C 270/02)*. Official Journal of the European Union, C 270, viewed 1 October 2025.
[https://eur-lex.europa.eu/legal-ontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52008XC1025\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-ontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52008XC1025(01))
- European Commission, 2020. *Commission Implementing Regulation (EU) 2020/568 of 23 April 2020 making the exportation of certain products subject to the production of an export authorisation*. Official Journal of the European Union, L 129/7, 24 April 2020, viewed 1 October 2025. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2020/568/oj/eng
- European Commission, 1998. *Regular Report on Bulgaria's Progress Towards Accession*, viewed 1 October 2025.
https://www.esiweb.org/pdf/bulgaria_EC-Regular%20Report%20Bulgaria_en_1988.pdf
- European Commission, 2003. *2003 Regular Report on Bulgaria's Progress Towards Accession*, viewed 2 October 2025.
https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/tr_bg_final_en.pdf
- European Commission, 1997–2005. *Reports on Bulgaria's progress – summary*, viewed 2 October 2025.
https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/8_bulgaria.html
- European Court of Auditors, 2020. *Special report 24/2020: Merger control and antitrust cases in the EU – market oversight should be reinforced*, viewed 2 October 2025.

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_24/SR_Competition_policy_BG.pdf

European Court of Auditors, 2022. *Special report on EU COVID-19 vaccine procurement – Sufficient doses secured after initial challenges, but process effectiveness not adequately assessed*, viewed 2 October 2025. <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/covid19-vaccines-19-2022/en/>

Kemilev, A., 2000. *Le revenu national en Bulgarie, 1936–45*, Haute chambre d'économie nationale, Sofia, 1947. In : Rangelova, R., 2000. *Bulgaria's national income and economic growth, 1913–45'*, *Review of Income and Wealth*, Series 46, No. 2, pp. 231–248.

Kioseva, M., 2017. *Cartels in Competition Law*. Part I. Sofia: KING. [Къосева, М., 2017. *Картелът в конкурентното право*. Част I. София: КИНГ].

Ministry of Finance, 2020. *Annual Report of the Ministry of Finance for 2020*. [Министерство на финансите, Годишен доклад на Министерство на финансите за 2020 г.], viewed 1 October 2025. <https://www.minfin.bg/bg/726>

Nathan, J., Berov, L., 1958. *Monopolistic Capitalism in Bulgaria*. Sofia: Science and Art. [Натан, Ж., Л. Беров, 1958. *Монополистическият капитализъм в България*. София: Наука и изкуство].

OECD, 2003. *OECD Journal of Competition Law and Policy*, Vol. 5, No. 2.

People's Medicines Alliance, 2021. *Vaccine monopolies make vaccinating the world 5 times more expensive*, viewed 3 October 2025. <https://peoplesmedicines.org/resources/media-releases/vaccine-monopolies-make-vaccinating-the-world-5-times-more-expensive/>

Penchev, P., 2024. *Economic History*. Sofia: Kontrapunkt. [Пенчев, П., 2024. *Стопанска история*. София: Контрапункт].

Paev, K., 2024. *Industrial Cartels and Antimonopoly Legislation in Bulgaria in the 1930s'*. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. Vol. 9, pp. 233–244. [Паев, К., 2024. *Индустриални картели и антимонополно законодателство в България през 30-те години*. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*. Т. 9, с. 233–244].

Rangelova, R., 2000. *Bulgaria's national income and economic growth, 1913–45*. *Review of Income and Wealth*, Series 46, no. 2, pp. 231–248. viewed 2 October 2025. <https://www.roiweb.org/2000/231.pdf>

Todorov, N. et al., 1981. *Economic History of Bulgaria 681–1981*. Sofia: Science and Art. [Тодоров, Н. и др., 1981. *Стопанска история на България 681–1981*. София: Наука и изкуство].

Correspondence address:

Stoyan Shalamanov – Senior Assistant Professor, PhD

Sofia University St. Kliment Ohridski

Faculty of Economics and Business Administration

Department of Economics

125, Tsarigradsko Shosse Blvd., bl.3

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: shalamanov@feb.uni-sofia.bg

Veselina Shalamanova – PhD student

Sofia University St Kliment Ohridski

Faculty of Economics and Business Administration

Department of Economics

125, Tsarigradsko Shosse Blvd., bl.3

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: veselinapg@uni-sofia.bg